

Rácz György építész (1907–1988) emlékkiállítás

HAP Galéria 2006. november 29.–2007. január 12.

1. A kiállítás meghívója, rajta: homannai családi ház – Rácz György első megépült épülete, 1931

2. ONCSA-Internátus, Sárospatak, 1943

3. Penicillingyár, Debrecen, 1952

4. Lakótelep, Budapest, XI. Albertfalva, 1953

5. Művésztelep, Mártély, 1966

A nagyszámú közönség kiszorult a galéria terméből. A megnyitó – szokás szerint – zenei csemegével, Bach a-moll partita klarinetszólójával kezdődik...

Harmadik alkalommal került sor a galéria által alapított Molnár Péter-emlékdíj átadására. A kuratórium elnökeként Mönus János méltatta a kitüntetettek munkásságát. Pethő László építész a Debreceni Ifjútábla épületéért, Vargha Mihály internetes fórum létrehozásáért és működtetéséért vehette át a díjat. Az emléklapok, oklevelet és Molnár Péter-könyvet Baló Borbála, Molnár Péter özvegye adta át. Vargha Mihály megköszönve a díjat, felsorolta tucatnyi munkatársát is.

Winkler Barnabás, a galéria tulajdonosa elmondta, hogy Rácz György jövő év márciusában lenne 100 esztendő. Ez indokolta az emlékkiállítást. Rácz – édesapjával egykorú lévén – a család jó barátja volt. A kiállítást Fercai András építész nyitotta meg, aki főiskolai előadásról érkezett a vernisszázsra. Tetőtéri lakásában és budakeszi nyaralójában többször beszélgetett Ráczcal, visszaemlékezéseit magnóra vette. Néhány érdekes epizódot villantott fel az elhangzottakból. Rácz György fiatal építészhallgatóként 1929-ben Molnár Farkas mellett Magyarországról egyedül vett részt a CIAM frankfurti kongresszusán. Beküldött, Le Corbusier stílusú tervét több nemzetközi építészeti folyóirat is közölte. Azért lett építész, hogy segítsen a nyomor felszámolásában. Baloldalisága miatt börtönbe került, tuberkulózist kapott. A kórházban Dési-Huber István a mellette lévő ágyon halt meg, ezért megfogadta, ezután nem politizál. A CIRPAC csoport lapostetős házával szemben csúcsos (nyereg)tetőt használt. Molnár Farkassal barátsága megmaradt, aki születésnapján konstruktivista grafikával köszöntötte őt. 1941-ben Fábianszabó István ONCSA-házakat épített. Korszerű parasztház c. könyvéhez Veres Pé-

ter írt előszót. Az építész munkájának méltó elismeréséért több fórumhoz megküldött beadványban emelte föl a szavát. Jelentkezett egy mongóliai MÉSZ tanulmányútra, indoklásoként azt írta be: az 1241-es látogatás viszonzásaként. Rácz György a Felvidéken, a zempléni Töketerében született. A Műegyetemen 1931-ben diplomázott. (A kutyabőrre írott, díszes oklevél a tárlók fölött függött, ahol kedvenc pipája is látható volt.) A kezdeti avantgard után a népi vonal képviselője lett. A háború után MATI-ből kivált Mezőteremben agrárépületeket: istállót, csibenevelőt, gépálmotást stb. tervezett. Az Ipartervben számos jelentős ipari létesítmény terveit készítette el: Philaxia (lebontották), Hungária Vegyiművek DDT üzeme, Pécsi Kokszmű, Gyöngyösi Tejüzem (átalakították), Dunaújvárosi Papírgyár, Kontakta (az első Univázás épület). Az Ybl-díj I. fokozatát 1956-ban a Debreceni Penicillingyárért és a Herceghalmi Állattenyésztési Kutatóállomásért kapta. A katalógusban közölt életrajzát lánya, Rácz Mária építész-mérnök nagy szeretettel írta meg. Elmondta, hogy élete utolsó emberi tetteivel is a közjóért cselekedett. Az esztergomi kórházban 6 deci fertőzött vért kapott, halálát ez okozta. Ezért még életében kérte, hogy a fertőzött donorokat zárják ki a véradásból, másokat ne tudjanak megfertőzni. Mivel kérését nem teljesítették, feljelentette a miniszteriumot. Csak rá egy évre, 1989-ben vezették be az AIDS- és hepatitisz-szűrést a véradásban. Rácz György változatos életútját futott be, és hatalmas életművet hagyott hátra. Az Áfonya utcai családi ház 1941-ből – lapostető nélkülisége ellenére – a korszerű magyar építészeti egyik jelentős alkotása. A sárospataki ONCSA-internátus épületének (1943) a lépcsőház ferdén emelkedő íves ablaksorában a vár Perényi-loggiájának árkádmotívuma cseng vissza. A mar-

tonvásári kutatók 1951-es lakóháza északias, finn hangulatot árasztanak. A galéria közelmúltban lezajlott szocialista realizmus kiállítása alátámasztotta, hogy a korszak maradandó értékeit is hozott létre. Az Albertfalvai lakótelep derűs szín-összeállítású, kétemeletes háza 1953-ból, az időközben megnőtt fasorral a humánus lakókörnyezettel szemben támasztott követelményeket sokkal hatásosabban demonstrálják, mint a húsz évvel későbbi, tízeletes panelházak – bár sokkal korszerűbben berendezett, de – embertelen monstrumai. A szocreál visszáságait Theseus klasszikus görög templomának szökimondó tervtanácsai bírálataival figurázta ki. A nagy ipari objektumoknál a technológia egyeduralma a szocreál elveket nem hagyta érvényre jutni, azok legföljebb az adminisztratív blokkon jelenhettek meg. De majdnem minden épülethez kiemelkedő színvonalú képzőművészeti alkotást társított. Pátzay Pál Kigyóval küzdő férfi szoborkompozíciójára darabokra törten egy raktárban talált rá. Összeállítva a penicillingyár előtt helyezte el. A hódmezővásárhelyi műteremlakások (1965) országosan védettek. A mártélyi művésztelep (1966) lakásainak sora egyszerűségében megkapó. Utóbb a teraszokat íves műanyag tetővel fedték be. Ajánlott hétrégi ház terveket dolgozott ki. Filler utcai tetőtéri lakásába maga készített bútorokat. Rácz György mint ember és mint építész a 20. század figyelemreméltó személyisége volt. Egész életében az emberek sorsának jobba tételén munkálkodott, építész mivoltában invenciózus, széles körű tervezői tevékenységet fejtett ki.

Timan Kálmán